

UDC: 81'2554:821.161.2

КУЛЬТУРНО-НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА СТРАТЕГІЯ ПЕРЕКЛАДАЦТВА ВОЛОДИМИРА ДЕРЖАВИНА

Степан Хороб

Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри,
Кафедра української літератури,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (УКРАЇНА),
76018, м. Івано-Франківськ, вул.Шевченка, 57,
e-mail: khorob@ukr.net

РЕФЕРАТ

Мета. У статті досліджено теоретико-методологічну стратегію та концепцію перекладацтва Володимира Державина – вченого-літературознавця з української діаспори. На обширному матеріалі його теоретико- й історико-літературних праць, численних літературно-критичних рецензій та відгуків поставлено завдання проаналізувати їх крізь транслятологічну методу автора, виявивши її характерні риси, специфічні принципи та погляди дослідника на національно-культурне та інонаціональне буття художнього твору, його ідентичність. **Дослідницька методика.** Для дослідження поставленої мети і завдань використаний порівняльно-історичний, філологічний та генетичний методи. Це дало змогу проаналізувати специфіку поглядів Володимира Державина на перекладну літературу, а також систематизувати їх у відповідну теоретико-методологічну стратегію перекладацтва, що була науково продуктивною не тільки в його творчості, а й у вітчизняному літературознавстві першої половини ХХ століття. **Результати.** У статті виявлено як домінуючий у перекладознавстві Володимира Державина принцип стилізації літературно-художніх текстів, що ґрунтується здебільшого на мовознавчих засадах поділу мови: комунікативній, пізнавальній та художній. Доведено, що в своїй концепції транслятології вчений дотримувався трипланового трактування слова: слово-повідомлення, слово-термін і слово-художня одиниця. Останнє, на переконання літературознавця, в силу своєї функціональності несе естетичне забарвлення всього мовного тексту і значною мірою відбиває культурно-національну ідентичність художнього твору. **Наукова новизна.** Здійснено огляд і систематизацію теоретико-методологічної стратегії перекладознавства Володимира Державина, що й досі залишається мало вивченим у сучасній українській транслятологічній науці. Стаття спрямована на те, щоб виявити особливості поглядів ученого на перекладацтво як невід'ємну складову розвитку загальноукраїнського/материкового та діаспорного/літературно-художнього процесу першої половини ХХ століття. Врешті, дослідження розкриває ще одну грань літературознавчої діяльності теоретика та історика літератури (національної і зарубіжної) з української еміграції. **Практичне значення.** Стаття може бути використана для подальшого вивчення проблем сучасного вітчизняного перекладацтва, а також творчості Володимира Державина. Наукові результати дослідження можуть лягти в основу написання дипломних, магістерських і дисертаційних проєктів з перекладознавства, а також монографій чи нарисів про вченого з української діаспори або розвиток перекладацької науки в Україні.

Ключові слова: культурно-національна ідентичність, художній текст, перекладацтво, стратегія, концепція, В.Державин, літературознавство української діаспори.

CULTURAL AND NATIONAL IDENTITY OF LITERARY-ARTISTIC TEXTS: THEORETICAL-METHODOLOGICAL STRATEGY OF TRANSLATING SCIENCE OF VOLODYMYR DERZHAVYN

Stepan Khorob

Professor Doctor Habilitatus of Philology, Head of Department,
Department of Ukrainian Literature,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (UKRAINE),
76018, Ivano-Frankivsk, 57, Shevchenka str.
e-mail: khorob@ukr.net

ABSTRACT

Aim. The article investigates theoretical-methodological strategy and the conception of translating science of Volodymyr Derzhavyn – literary scientist-critic from the Ukrainian diaspora. The aim is to analyse the vast material of his theoretical, historical and literary works, numerous literary-critical reviews through the translating method of the author, educing peculiar traits, specific principles and looks of researcher and national, cultural and national existence of artistic work, its identity. **Methods.** For the research of the aim and tasks the author used comparative-historical, philological and genetic methods. It gave an opportunity to analyse the specific character of looks of Volodymyr Derzhavyn on translated literature, and also to systematize them in corresponding theoretical-methodological strategy of translating science, that was scientifically productive not only for his work, but for Ukrainian literary criticism of the first half of the XXth century. **Results.** The article displays the principle of stylization of literary-artistic texts as the dominant in translating science of Volodymyr Derzhavyn, that is based on mostly linguistic principles of division of language: communicative, cognitive and artistic. It is well-proven that in the conception of translating science the scientist followed to triple interpretation of a word: a word as a report, a word as a term and a word as an artistic unit, the last, on persuasion of the literary critic, in force of the functionality carries the aesthetic colouring of all language in the text and largely removes the cultural and national identity of artistic work. **Scientific novelty.** The review and systematization of theoretical-methodological strategy of translating science of Volodymyr Derzhavyn are carried out and until now it remains poorly studied in modern Ukrainian translating science. The article is aimed at educing the features of looks of the scientist on translating science as an inalienable constituent of the development of Western Ukrainian/mainland and diaspora/literary-artistic process of the first half of the XX century. Finally, the research exposes another verge of the study of literature activity of the theorist and historian of literature (national and foreign) from Ukrainian emigration. **The practical significance.** The article can be used for the further study of the problems of modern native art of translating, and also the works of Volodymyr Derzhavyn. The scientific results of the research can lie down in the basis of writing of the diploma, master's degree and dissertation projects in the translating science, and also monographs or essays about the scientist from the Ukrainian diaspora or development of translating science in Ukraine.

Key words: cultural and national identity, artistic text, the art of translating, strategy, conception, V. Derzhavyn, literary criticism of the Ukrainian diaspora.

Серед багатьох літературознавчих і мовознавчих праць відомого українського вченого з діаспори Володимира Державина (1899–1964), наукова спадщина якого протягом останнього часу дедалі частіше стає об'єктом вивчення як материковими, так й еміграційними дослідниками, і досі малоз'ясованою залишається його транслятологічна концепція, зокрема її теоретичні засади та рецептивно-критичні принципи. Тим паче, що й сьогоднішній стан нашого перекладацтва (конче необхідного для утвердження українського письменства у світі), нинішні проблеми національного та інонаціонального буття літературно-художнього твору в українському культурно-духовному просторі актуалізують постульовані Володимиром Державиним у 20–60-х роках минулого століття питання перекладу поезії, прози і драматургії з інших мов на

українську і навпаки, зіставлення мови оригіналу і мови перекладу, текстової повноти і її втрат у перекладеному творі тощо.

У цьому контексті особливо виокремлюються його статті і теоретичні студії «Проблема віршованого перекладу» (1927), «До питання про сучасну літературну рецензію: Критика чи інформація?» (1929), «Наші переклади з західних клясиків та потреби сучасного читача» (1930), «Русские переводы антологии украинской литературы (за 1929–1930 год» (1930), «Проблеми наслідування і стилізації» (1952) та цілий ряд рецензій (їх понад сотня) на перекладені ліричні, епічні чи драматичні твори як української, так і зарубіжної літератури. У своїй сукупності вони окреслюють системний і зусібичний підхід до теорії і критики перекладознавства як невід'ємного чинника розвитку літературно-художнього процесу в діаспорі чи Україні, підхід, що визначає ще одну (крім теоретика та історика письменства) важливу грань наукових зацікавлень Володимира Державина. Водночас названі й не згадані тут його дослідження органічно вписуються до координат українських теоретиків і практиків перекладу, серед яких у 20–30-х роках особливо вирізнялися розробки Миколи Зерова, Григорія Майфета, Олександра Фінкеля, Якова Савченка, у 40–60-х – Максима Рильського, Бориса Тена, Миколи Лукаша, Степана Ковганюка, Олексія Кундзіча, у 70–90-х – Віктора Коптілова, Дмитра Павличка, Ігоря Качуровського, Віталія Русанівського, Роксолани Зорівчак, Анатолія Нямцу та ін.

Чи не вперше постулював свою транслятологічну концепцію іонаціонального буття літературно-художнього твору Володимир Державин у праці «Проблема віршованого перекладу», в якій він, спираючись на багатющу ідейно-естетичну й образотворчу практику українських і західноєвропейських ліриків, висунув як домінуючий у перекладознавстві принцип стилізації. Власне, цьому присвячено і чимало його рецензій на перекладені у 20–30-х роках українською мовою твори Дж. Байрона, Гайнріха Гайне, Еріха Марії Ремарка, Вільяма Шекспіра, а також на лєнінградське дослідження «Искусство перевода», де аналізуються, зосібна, статті Корнія Чуковського «Принципы художественного перевода» та Андрія Федорова «Приёмы и задачи художественного перевода». Тож стилізація, за Володимиром Державиним, ґрунтується передовсім на мовознавчих засадах поділу мови на «комунікативну (повідомляльну), пізнавальну та художню»[10, с. 45], передбачає трипланове трактування слова: слово-повідомлення, слово-термін і слово-художня одиниця.

Щодо першого аспекту, то, на переконання вченого, переклад не становить надто ускладнених завдань, адже об'єктивна дійсність завжди та сама. Мовиться, отже, про передачу не контекстуального значення слова, а реальних обставин довколишнього світу, не залежної від мови: «В даному випадкові перекладається не те, щб́ говориться, – зауважує Володимир Державин, – а те, проб́ що говориться»[10, с. 46].

Щодо другого аспекту слова, то він є стійким і має радше пізнавальну функцію наукової терміносистеми, бо якщо у слові-повідомленні значення має контекстуальні джерела (мовні та позамовні), то семантика слова-терміна несе в собі тривку означеність відповідної мовної форми, встановленої раз і назавжди.

Тому-то дослідник вважає за необхідне зовсім не перекладати того чи того терміна, а краще транскрибувати його [10, с. 46]. Щоправда, з його твердженням про те, що такий підхід не порушуватиме чистоти мови, можна погодитися лише почасти, адже надмірний набір транскрибованих висловів, як довела практика останніх десятиріч, усе ж ускладнює сприйняття наукового тексту, утруднює наукове мовлення. Тим більше вони переобтяжують виклад такого матеріалу, якщо в мові перекладу є слова-відповідники, або ж принаймні аналогічні в своїй ідентифікації терміносполуки. Володимир Державин застосовує транскрипцію і до власних імен, встановлюючи своєрідну стратегію їх перекладу. По-перше, вони не перекладаються, а транскрибуються. По-друге, вони вживаються лише там, де наявні в оригіналі. І, по-третє, їх за необхідності можна замінити іншими, подібними до них, виходячи з вимог ритму, розміру чи й загалом системи віршування [10, с. 47]. Водночас теоретик зазначає, що такий спосіб викладу мало претендує на справжню художність, зокрема посилення й поглиблення образності.

Нарешті, чи не найважливішим у транслятології Володимир Державин вважає третій аспект слова, що, в силу своєї функціональності, несе естетичне забарвлення всього мовного тексту. Вочевидь, методологію цієї сторони дослідження він частково запозичив (без прямих цитувань) в Олександра Потебні, зокрема у вивченні його концепції зовнішньої і внутрішньої форм слова. Звідси художність як неодмінна ознака літературного мислення, як характеристична риса будь-якого твору, як онтологічна закономірність авторської ідейно-естетичної свідомості письменника так чи інакше завжди мусять мати емоційно-чуттєве підґрунтя. «Звуковий склад мови (зовнішня форма) дає нам саме чуттєво-сприймальні елементи слова, – пише Володимир Державин, – а морфологія і синтакса своєрідно збуджують нашу здатність до чуттєвого уявлення, хоча й не оперують з величинами позачуттєвими» [10, с. 47]. Відтак, на його переконання, художній переклад як творів рідної, української, так і зарубіжної літератури конче мусить відтворити всі грані твору, тобто фонетику, морфологію, синтаксис і лексику у її зв'язках з етимологією.

Від такого «мовознавчого підложжя» перекладацтва дослідник цілком мотивовано підходить до визначень і класифікації типів самих перекладів, йдучи за розрізненням відмінностей комунікативної, пізнавальної та художньої функцій мови: «переклад-виклад, переклад-транскрипція і переклад-стилізація» [10, с. 48]. Однак за всієї логічності й послідовності такий погляд і висновок ученого не слід абсолютизувати, адже запропоновані ним форми транслятології є очевидно різнорівневими. Більше того, вони самі по собі виявляють якоюсь мірою заперечувальну сутність. «Оскільки транскрипція не передає значення слова (як дескриптив чи калька), вона може стосуватись окремих слів, – справедливо зауважує сучасний дослідник творчості Володимира Державина. – Тож доцільно розглядати її як «засіб перекладу» (транскрибування не розкриває семантику слова). Натомість виклад стосується передовсім науково-технічного перекладу, а стилізація художнього» [16, с. 206]. Власне, остання має найрізноманітніший емоційно-чуттєвий (відтак і естетичний) арсенал виражальних

підходів в іонаціональному бутті літературно-художнього твору. Навіть незважаючи на те, що «точно відтворити структуру чужої мови неможливо, але можна утворити щось подібне, вдало комбінуючи звуковий та граматичний матеріал, що є в рідній мові» [10, с. 47], все ж стилізація залишається домінуючою у перекладі з оригіналу, хай і зберігається тут якась доля «штучності».

У згаданих працях, зокрема в студії «Проблема віршованого перекладу», Володимир Державин докладно осмислює і подає власні міркування щодо техніки віршованого перекладу. Він вважав ритміку важливим об'єктом стилізації, завдяки якій, на перший погляд, «не відповідно вжитий перекладачем мовний вираз у відтворенні оригіналу», як не парадоксально, чи не найтісніше зближує його із національною першоосновою тексту (згадаймо класичний приклад у збереженні ритміки поезії Олександра Пушкіна українським перекладачем Максимом Рильським, коли той змінив, здавалося б, суперечливий різнородовий вислів «луна» на «місяць»), а також стимулює глибше вивчення можливостей рідної («цільової») мови. Разом із проблемою римування, на думку вченого, виникає питання відтворення звукопису і звуконаслідування (фоніки) у ліричних творах. Він переконаний, що перекладач не мусить звертати на це особливої уваги, адже фонетичне тло тієї чи іншої поезії того або ж іншого народу здебільшого має невизначено зумисне чи випадкове походження. Хоча в цілому він рекомендує координувати звуковий склад вихідного (автентичного) та цільового (похідного) текстів: приміром, при перекладі з німецької мови доцільно вживати більше шиплячих [15, с. 162].

І все ж головним у процесі перекладу національного твору в атмосферу його іонаціонального буття Володимир Державин вважав граматику. Так, у передачі (як він висловлюється, «перевираженні») морфологічної семантики велику роль можуть відігравати архаїчні засоби рідної мови, надто ж при перекладі, наприклад, українською лірики Олександра Пушкіна [11, с. 149–151], прози Миколи Гоголя [5, с. 218–222], драматургії Антона Чехова [1, с. 147–150], себто творів, написаних близькоспорідними мовами. Складнішим завданням для українського перекладацтва є «перевираження», скажімо, фінської народної епопеї «Калевала» [6, с. 147–150], романів та оповідань Віктора Гюґо [4, с. 145–148], Кнута Гамсуна [3, с. 150–152], Гі де Мопассана [7, с. 159–161], Густава Флобера [2, с. 145–148] та ін. західноєвропейських письменників, де конче необхідні не лише глибокі знання відповідних мов, а й творчості художників слова, особливостей їх епохи тощо.

Тим часом у синтаксисі стилізація, на його переконання, має цілий спектр форм вияву, бо кожна мова несе в собі не просто багатство, а певний набір часто вживаних синтаксичних конструкцій, що їх варто зберігати в перекладуваному тексті, який по-своєму вигранюватиме в іонаціональному середовищі, приживаючись до нього, вростаючи в його неповторну мовну ауру, зрештою, збагачуючи її все новими й новими відтінками [10, с. 50]. Власне така мовна розімкненість і взаємопритягальність були засадничими в транслятологічній концепції Володимира Державина.

Як і засадничими були його положення щодо лексики та семантики перекладуваних творів: він виступав проти будь-якого спрощення «тропів і

семантичних фігур (метафора, метонімія, синекдоха, антономазія і т. ін.)», хоча вони ускладнюють текст своєю незрозумілістю чи штучністю, як про це він писав у рецензії на здійснений Дмитром Загулом український переклад вибраних німецьких баллад [15, с. 161–164], або ж у статті «Русские переводы антологии украинской литературы» [13, с. 143–156]. Оригінальні особливості художнього твору неперекладні – так можна сформулювати творчу позицію Володимира Державина. Тому дослідник засуджує використання власних мовних засобів при перекладі жаргону та діалекту, оскільки при цьому знецінюється сама мета перекладу – відтворити художню своєрідність оригіналу як естетичного зразка чужого культурного та мовного світу [10, с. 50].

Тим-то, вважає він, необхідно зняти надто сувору заборону в україномовній перекладацькій практиці з жаргонних і діалектних слів. З того, що невдалі перекладачі користуються цими лексичними виявами так невміло, зовсім не випливає, що всі перекладачі мають раз і назавжди оголосити їм бойкот, – зауважує вчений. І тут же додає: «Зніміть із прози Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, Леся Мартовича, Марка Черемшини, Ольги Кобилянської, Гната Хоткевича, як і творів західноєвропейських класиків, діалектизми чи жаргонізми, й одразу ж відчуєте порожнечу, яку годі заповнити олітературненою лексикою» [10, с. 50]. Втім, Володимир Державин виступає й проти перекладу-аналогії, утверджуючи в такий спосіб переклад-стилізацію, що, з одного боку, передбачає певні стилістичні «жертви», а з іншого, – компенсує їх за допомогою перекладних стилістичних засобів.

Інонаціональне буття літературно-художнього твору, таким чином, в системі стилізації не несе ні легких рішень для перекладача, ні спрощеної рецепції для читача: «Перекладач не може передати художній бік чужої мови без значного насильства над своєю власною; тому він має право вимагати і від читача значного напруження» [10, с. 48]. Відтак стає зрозумілою позиція Володимира Державина, коли він виправдовує «важкий» переклад, а «легкий» називає підробкою. То вже пізніше, на початку 50-х років минулого століття, учений, наче підбиваючи підсумки а, може, радше вивершуючи свою транслятологічну концепцію (часто декларованого та постійно постульованого самого поняття «стилізації»), більш чіткіше проведе своєрідну демаркаційну лінію між стилізацією і наслідуванням (а, по суті, аналогією). «Стилізація тим і відрізняється від суто імітації, від сліпого й стихійного наслідування, що вона (стилізація) містить певні елементи потенційної автономної творчості, а саме: стилізатор усвідомлює об'єкт свого наслідування як замкнену і принципово самовистачальну систему літературних норм, опановує сукупність відповідних літературних засобів, нарешті, доцільно оперує тими засобами, комбінує та варіює їх, залежно від власної – свідомо обраної – тематичної та еміграційної інтенції» [9, с. 20].

Отже транслятологічна концепція Володимира Державина виростала із самої специфіки літературно-художньої творчості, за якою ліричний, епічний чи драматичний твір як естетичне явище – не що інше, як система літературних норм і перекладати його потрібно, зважаючи на своєрідність цієї системи, і на

те, що знаходиться він у координатах як національного, так і світового письменства.

Однак ця концепція не буде повною, якщо оминати рецептивно-критичні принципи перекладознавчої рецензії, що їх повсякчас використовував дослідник. За його переконаннями, завдання критика перекладу – давати обґрунтовану оцінку нових перекладів як з української мови на іноземні, так і творів зарубіжних письменників українською мовою. Це тим більш принципово, бо й досі в нас жанр передокладознавчої рецензії залишається мало вивченим. Відтак положення і висновки щодо цього у багатющій спадщині вченого мають неабияку цінність. Насамперед йдеться про таку його працю, як «До питання про сучасну літературну рецензію: Критика чи інформація?». Тут Володимир Державин, відштовхуючись від рецензованого матеріалу, пропонує здійснювати поділ цього літературно-критичного матеріалу на дві категорії: рецензію «літературну», що розкриває особливості художнього твору, й рецензію «наукову», що дає оцінку науковій роботі [14, с. 91]. Не вдаватимемося до докладного аналізу кожної з них (це вже кваліфіковано здійснили Ігор Качуровський і Тарас Шмігер), що відвело б нас від поставленої в статті мети, а зосередимося на його розумінні і трактуванні, власне, перекладознавчої рецензії як такої. Тим більше, що він як автор таких численних праць розробив їх структуру.

По-перше, вона мусила містити в собі аналіз й оцінку перекладеного твору в контексті його національного та інонаціонального буття, у розвитку тодішнього літературно-художнього процесу. По-друге, аналіз вступної статті до перекладеного видання. По-третє, аналіз мовностилістичних особливостей перекладу (передача фонетичних художніх засобів, точність, правильність, розуміння, лексичні помилки, стилістична виразність – такого довільного реєстру дотримується сам Володимир Державин [12, с. 139]. Якщо ж систематизувати написані ним усі перекладознавчі рецензії, то в них не завжди можна зустріти таку послідовність їх складових, зрештою й наявність усіх їх. Проте якщо й не було якогось одного із її складових, усе ж ця «трикомпонентність» у літературно-критичних відгуках дослідника була незримо присутньою. На думку вченого, що її він часто постулював у своїх перекладознавчих рецензіях, переклади потрібні насамперед для того, аби «ознайомити широкі кола читачів зі змістом чужої літератури»; «для розвитку та збагачення власної літературної мови»; «для створення художнього перекладу в вузькому розумінні слова, перекладу-стилізації, <...> він (переклад-стилізація) намагається адекватно відтворити художню – а не саму лише ідеологічну – вагу оригіналу на тлі цілої літературної епохи» [8, с. 160–168].

Такому застереженню Володимира Державина не слід дивуватися, адже перекладознавчі рецензії він писав і публікував здебільшого у 20–30-х роках ХХ століття, тобто у період «пролетаризації» української літератури і мистецтва, коли інонаціональні твори мали відповідати завданням і меті «збільшовиченої ери» (згадаймо, приміром, як гостро стояло тоді питання розширення перекладного репертуару в театрі «Березіль»). Доречно зазначити, що дослідник не міг у той час оминати того факту, що перекладна в Україні

література зазнавала більшого впливу (либонь, навіть тиску) не з боку мови-джерела, а зі сторони російської мови, що безумовно позначалося на інонаціональному бутті літературно-художнього твору. Саме його україномовний варіант, як не парадоксально це виглядає, сприяв «стабілізації рідної мови» в тодішньому культурно-духовному осередді, зосібна української інтелігенції – мистецької, науково-технічної тощо [8, с. 166].

Як переконаємося, транслятологічна концепція Володимира Державина містить його цікаві та актуальні питання про переклад-стилізацію і про перекладознавчу рецензію, хоча й в такому вигляді вона не сприймається як повна та цілісна: все ж поза межами наукової обсервації залишилися його власні численні переклади, здійснені як з української на інші мови, так і навпаки. Вочевидь, давно назріла потреба видання не тільки його теоретичної та літературно-критичної спадщини в галузі перекладацтва, а й перекладених ним творів української і зарубіжної літератури. Разом із книгами наукових праць «Література і літературознавство» та «У задзеркаллі художнього слова» що порівняно недавно з'явилася в Івано-Франківську, таке видання безперечно збагатило б наше уявлення про творчо-дослідницький діапазон українського вченого із діаспори Володимира Державина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державин В. [Рец. на:] Чехов А. Вибрані твори. Заг. ред. В. Іванушкіна. Стилiст. ред. М. Рильського. Т.1. 1930. 272 с. / В. Державин // Критика. – 1930.– № 12. – С. 147–150.
2. Державин В. [Рец. на:] Флобер Г. Твори. Т. 1. Мадам Боварі (Побут провінції). Пер. О. Бублик-Гордон. Київ : Книгоспілка, 1929. 250 с. / В. Державин // Критика. – 1930. – № 3. – С. 145–148.
3. Державин В. [Рец. на:] Гамсун К. Голод. Пан. Вікторія. Харків : ДВУ, 1928. 480 с. / В. Державин // Критика. – 1928. – № 9. – С. 150–152.
4. Державин В. [Рец. на:] Гюго В. Безталанні. Пер. і передмова А. Марченка. Харків-Київ : Книгоспілка, 1930. – 332 с. / В. Державин // Критика. – 1930. – № 10. – С.145–148.
5. Державин В. [Рец. на:] Гоголь М. Твори. Т. 1. «Вечори на хуторі під Диканькою». Заг. ред. І. Лакизи та П. Филиповича. Стилiст. ред. А. Ніковського. Київ : Книгоспілка, 1929. 324 с. / В. Державин // Критика. – 1929. – № 7–8. – С. 218–222.
6. Державин В. [Рец. на:] Калеваля. Фінська народна епопея. Повн. пер. Є. Тимченка. Вид. 2-е, доп. Харків : ДВУ, 1928. 304 с. / В. Державин // Критика. – 1928. – № 9. – С. 147–150.
7. Державин В. [Рец. на:] Мопассан Г. де. Твори. За ред. С. Савченка. Т. 5 : Оповідання. Пер. В. Козловського. Київ : Книгоспілка, 1928. 353 с. / В. Державин // Критика. – 1928. – № 5. – С.159–161.
8. Державин В. Наші переклади з західних клясиків та потреби сучасного читача / В. Державин // Червоний шлях. – 1930. – № 10. – С. 160–168.
9. Державин В. Проблема наслідування і стилізації / В. Державин // Пороги. – 1952. – Січень-лютий, № 28–29. – С. 20.
10. Державин В. Проблема віршованого перекладу // Плужанин. – 1927. – № 9–10. – С. 39–47.
11. Державин В. [Рец. на:] Пушкін А. Вибрані твори. Ред. та вст. ст. П. Филиповича. Київ : Книгоспілка, 1927. 120 с. / В. Державин // Червоний шлях. – 1928.– № 1. – С. 149–151.
12. Державин В. [Рец. на:] Ремарк Е. М. На Заході без змін. З нім. переклав М. Галицький. Харків : Рух, 1929. 204 с. / В. Державин // Критика. – 1929. –№ 12. – С. 139.
13. Державин В. Русские переводы антологии украинской литературы (за 1929–1930) / В. Державин // Красное слово. – 1930. – № 12. – С. 143–156.

14. Державин В. До питання про сучасну літературну рецензію : Критика чи інформація? / В. Державин // Критика. – 1929. – № 3. – С. 91.
15. Державин В. [Рец. на:] Загул Д. Вибір німецьких балад. Вступ. сл. О. Бургардта. Харків : Західня Україна, 1928. – 62 с. / В. Державин // Критика. – 1928. – № 8. – С. 162.
16. Шмігер Т. Володимир Державин: теорія і критика перекладу / Т. Шмігер // Збірник Харківського історико-філологічного товариства. – Харків, 2005. – Т. 11. – С. 206.

REFERENCES

1. Derzhavyn, V. (1930), "Chekhov A. 'Chosen works'. V. Ivanushkin (ed.). Master of style. Ed. Rylsky. Vol. 1, 272 p." ["Chekhov A. Vybrani tvory. Zah. red. V. Ivanushkina. Stylist. red. M. Rylskoho. T. 1. 1930. 272 s."], *Krytyka*, No. 12, pp. 147-150. (in Ukrainian).
2. Derzhavyn, V. (1930), "Flaubert H. Works, Vol. 1. Madam Bovari (Way of life of province). Translated by O. Bublyk-Hordon, 250 p." ["Flober H. Tvory. T. 1. Madam Bovari (Pobut provintsii). Per. O. Bublyk-Gordon"], *Krytyka*, No. 3, pp. 145-148. (in Ukrainian).
3. Derzhavyn, V. (1928), "Hamsun K. Hunger. Mister. Viktoriya" ["Hamsun K. Holod. Pan. Viktoriia. Kharkiv : DVU, 1928. 480 s.], SHU, Kharkiv, 480 p.], *Krytyka*, No. 9, pp. 150-152. (in Ukrainian).
4. Derzhavyn, V. (1930), "Hiuho V. Deprived. Translation and preface of A. Marchenko. Knyhospilka, Kharkiv-Kyiv, 332 p." ["Hiuho V. Beztalanni. Per. i peredmov A. Marchenka. Kharkiv-Kyiv : Knyhospilka, 1930. – 332 s.], *Krytyka*, No. 10, pp. 145-148. (in Ukrainian).
5. Derzhavyn, V. (1929), "Hohol M. Works. Vol. 1. Evenings in the small village under Dykanka. I. Lakyza and P. Fylypovych (ed). Master of style. ed. A. Nikovsky. Kyiv: Knyhospilka, 1929. 324 p." ["Hohol M. Tvory. T. 1. «Vechory na khutori pid Dykankoiu». Zah. red. I. Lakyzy ta P. Fylypovycha. Stylist. red. A. Nikovskoho. Kyiv: Knyhospilka, 1929. 324 s.], *Krytyka*, No. 7-8, pp. 218-222. (in Ukrainian).
6. Derzhavyn, V. (1928), "Kalevalia. Finnish folk epic. Full translation. Y. Tymchenko, SHU, Kharkiv, 304 p." [Kalevalia. Finska narodna epepeia. Povn. per. Ie. Tymchenka. Vyd. 2-e, dop. Kharkiv : DVU, 1928. 304 s.], *Krytyka*, No. 9, pp. 147-150. (in Ukrainian).
7. Derzhavyn, V. (1928), "Mopassan H. de. Works. S.Savchenko (ed.). Vol. 5: Story. Trans. of V. Kozlovsky, Kyiv, Knyhospilka, 353 p." ["Mopassan H. de. Tvory. Za red. S. Savchenka. T. 5: Oповідання. Per. V. Kozlovskoho. Kyiv: Knyhospilka, 1928. 353 s.], *Krytyka*, No. 5, pp. 159-161. (in Ukrainian).
8. Derzhavyn, V. (1930), "Our translations from western classics and necessities of modern reader" ["Nashi pereklady z zahidnuh klasykiv ta potreby sychasnoho chytacha"], *Chervony shliakh*, No. 10, pp. 160-168. (in Ukrainian).
9. Derzhavyn, V. (1952), "Problem of inheritance and stylization" ["Problema nasliduvannia i stylizatsii"], *Porohy*, January-February No. 28-29, p. 20. (in Ukrainian).
10. Derzhavyn, V. (1927), "Problem of versifying" ["Problema virshovanoho perekladu"], *Pluzhanyn*, No. 9-10, p. 45. (in Ukrainian).
11. Derzhavyn, V. (1927), "Pushkin A. Chosen works. P. Fylypovych (ed.). Kyiv: Knyhospilka, 1927. 120 p." ["Pushkin A. Vybrani tvory. Red. ta vst. st. P. Fylypovycha. Kyiv : Knyhospilka, 1927. 120 s.], *Red Way*, No. 1, pp. 149-151. (in Ukrainian).
12. Derzhavyn, V. (1929), "Remark E. M. In the west without changes. From German translated by M. Halytsky. Kharkiv: Ruh, 204 p." ["Remark E. M. Na Zakhodi bez zmin. Z nim. pereklav M. Halytskyi. Kharkiv : Rukh, 1929. 204 s.], *Krytyka*, No. 12, p. 139. (in Ukrainian).

13. Derzhavyn, V. (1930), "Russian translations of anthology of Ukrainian literature (for 1929-1930)" ["Ruskie perevody antolohii ukrainskoy literatury (za 1929-1930)"], *Krasnoye slovo*, No. 12, pp. 143-156. (in Russian).
14. Derzhavyn, V. (1929), "To the question about a modern literary review: Criticism or information?" ["Do pytannia pro suchasnu literaturnu retsendziiu: Krytyka chy informatsiia?"] *Krytyka*, No. 3, pp. 83-98. (in Ukrainian).
15. Derzhavyn, V. (1928), "Zahul D. Choice of the German ballads. Entry. word O. Burghard. Western Ukraine, Kharkiv, 62 p. ["Zahul D. Vybir nimetskykh balad. Vstup. sl. O. Burhardta. Kharkiv : Zakhidnia Ukraina, 1928. – 62 s."], *Krytyka*, No. 8, p. 162. (in Ukrainian).
16. Shmiher, T. (2005), "Volodymyr Derzhavyn: theory and criticism of translation" ["Volodymyr Derzhavyn: teoriia i krytyka perekladu], *Zbirnyk Kharkivskoho istoryko-filolohichnoho tovarystva*, Vol. 11, OKO, Kharkiv, p. 206. (in Ukrainian).

